

«ЯЗИК» ДОВІВ З НІМЕЧЧИНИ ДОДОМУ

Продовження. Початок на 1 сторінці.

Втім, особливих дивідендів зі свого лінгвістичного арсеналу Арсен не мав. До пори до часу. Коли ж у 1942 році гітлерівці почали вивозити наших земляків на примусові роботи у Німеччину, то у число оstarбайтерів потрапив і 21-річний Арсен. Зрозуміло, що знання німецької дали йому відчутні переваги: працював на броварні. А там, звісно, було легше, ніж горбатити на промислових об'єктах. Мав пільгу: замість трьох цигарок щодня йому виділяли пачку. Пива можна було напиться від пуза, а ось із харчами було сутужно.

Однак на броварні Арсен довго не затримався. Запримітили наглядачі, що підгодовує співвітчизників відходами виробництва і спровадили його на розвантаження цементу та інші важкі фізичні роботи біля міста Вупротель. Під час перекурів завів розмову із охоронцем – знову використав знання мови. Якось звернувся до охоронця із проханням, щоб посприяти повернутися на попередню роботу – на броварню. Однак німець порадив викинути з голови такі бажання і пояснив:

- Якщо тебе сюди перевели, то тиша, бо могли відправити і в концтабір!

Іншим разом Арсен завів мову із наглядачем і без будь-якої дипломатії запитав, як би додому повернутися. І арийська душа зглянулася над кмітливим українцем. Німець порадив, куди піти, що купити і куди з'явитися.

Коли ж Арсен підійшов до гурту співвітчизників, вони його зустріли не вельми гостинно. Коли ж завів розмову з іншою групою українців, то щастя посміхнулося нашому землякові: йому трапився інтелігентний чоловік, котрий виявився редактором журналу «Золотий голос». Вдома, у Пугачівці, Арсен читав це видання, а кілька примірників і до цього часу зберігає родина. Одне слово, порозумілися і редактор посприяти Арсену Харчуку уникнути ускладнень під час перетину німецько-польського кордону.

Зі Львова до Дубна пугачівець добирався попутними автомобілями із вояками вермахту. І знову виручило знання німецької мови. Німецькі водії залюбки шварготіли із Арсенем. А коли він ще й заплатив їм марку-другу, то готові були везти на край світу.

Однак біля Верби у Дубнівському районі автомаршрут закінчився і Арсен ступив на рідну землю. Недовго був у Німеччині – якихось півтора-два місяці, але розлука з ріднокраєм видалася болючою. Та не встиг він зібратися з думками, як потрапив під облаву мадярських частин вермахту. Арештували вчорашнього оstarбайтера і відправили за колючку у Дубні. Там кілька днів перебував у ролі перекладача, а згодом знавця німецької відпустили додому.

Але і вдома спокою не мав. Арсен Харчук був майстром на всі руки: і столував, і швець, і, як кажуть, на дуді грець. Звісно, його умлі руки не забарилися використати повстанці. Шив їм чоботи, заготовляв картоплю, цибулю і закопував це добро у землю, тобто складавав продовольство для вояків УПА. У повстанських акціях участі не брав. На думку сина, за панської Польщі батько часто дискутував із членами КПЗУ, мав свою думку, яку і відстоював у полеміці. Про ці пристрасні перепалки знали і провідники УПА. Ймовірно, аби уникнути наслідків можливого ідеологічного чи політичного впливу комуністів на Арсена Харчука, його співпраця з повстанцями обмежували лише господарськими клопатами. Щоправда, пугачівець добре засвоїв правило підпілля – тримати язик за зубами...

Колишній оstarбайтер Арсен Іванович Харчук уже вплив за позаземні обрії. Відходив, відпотів на різних роботах, і, як кажуть, відспівав свою життєву пісню. Пам'ять про складні крутотлами батькової долі береже син Володимир. Він добре засвоїв його науку: тримати язик за зубами; не тішитися, як знайде, не журитися, як згубить. І чи не головну мудрість: краще з розумним згубити, ніж із йолопом знайти. А ось «шпратити» по-німецьки, як батько, син не вміє. Як кажуть, кожному своє...

ГЕОРГІЇВСЬКОГО ХРЕСТА НЕ ОТРИМАВ

А ще Володимир Харчук залюбки розповідає про свого дідуса Мусія Гриценюка із Терешева.

Перед Першою світовою війною Мусію приснився сон: начебто ходить він цвинтарем, а довкола трупи, трупи.

- Не до добра сновидіння! – зробив висновок терешівця. І як у воду дивився – за кілька днів вибухнуло полум'я Першої світової, яку у нас ще називають царською війною.

Мобілізували на фронт і терешівця. Воював у Білорусі, у Пруссії. Тоді кмітливий селянин задумувався над деякими незвичними явищами. Скажімо, російська армія вела бої з військами кайзерівської Німеччини, водночас начальником штабу частини, у складі якої воював Мусій Гриценюк, був німець...

Під Вільнюсом російська армія зайняла оборону. Мусій Гриценюк за військову доблесть був нагороджений мідним, срібним і був представлений до Георгіївського хреста. Однак цієї нагороди так і не отримав, як і військового звання унтер-офіцера.

Того дня ранок видався світлосяйним і райдужним. Але на душі настрої контрастували природі – підсвідомий неспокій і тривога підказували терешівцю, що незабаром розпочнеться наступ. Так воно і сталося. Мусій помолвився до іконки, із якою його випровадила матуся від рідного порога у ризиковану воєнну путь.

Десь у глибині душі Мусій уже змирився із тим, що в окопах Прибалтики завершиться його життєва дорога. Він очікував, коли ж нарешті його навечно заспокоїть німецький снаряд. І мимоволі став рахувати, скільки ж смертоносного металу розірвалося на полі бою. Більш як 1500 снарядів вибухнуло, але «свого» Мусій Гриценюк так і не дочекався.

А коли все затихло, з'явилася німецька розвідка. Розвідники наштотхнулися на «чорнішого чорної землі» терешівця. Якийсь молодий вояка хотів його заколоти штиком, але грізний окрик командира зупинив гарячого на розправу розвідника.

Одне слово, Мусій опинився у полоні. Разом із ним у ворожу неволю потрапив і командир 6-ї роти, котрого Гриценюк навіть не знав.

- Я лише вчора ввечері прийняв роту, - з гіркотою констатував комроті.

Полонених вели полем бою, встеленим трупами. Тоді Мусій згадав отой сон і дійшов висновку: рано чи пізно сни збуваються.

Із полону терешівець тричі безуспішно тікав. Одного разу його схопили на території Австрії. Отож змушений був воїн царської армії нести свій невільницький хрест доти, доки полонених після закінчення війни не відпустили додому.

Вдома теж вистачало біди. Помер брат, другий хворів на тиф. Ця недуга підкосила і Мусія. Прикро було усвідомлювати, що після страшних воєнних митарств залишився живим, а померти доведеться у рідній хаті, коли, здавалося, усі жахи позаду. У відчаї Мусій випив кварту води з льодом, попрощався з білим світом і заснув. А вранці прокинувся – і як нічого не було: ні хвороби, ні гірких роздумів. Мабуть, на життя йшлося чоловіку, бо прожив під небом України 94 роки...

Віталій ТАРАСЮК.